



63. Ogólnopolski Młodzieżowy
Konkurs Filatelistyczny
„Olsztyn - stolica Warmii i Mazur”

Finale Ogólnopolski
19-22.06.2025 Olsztyn



Główna Komisja ds. Filatelistyki Młodzieżowej

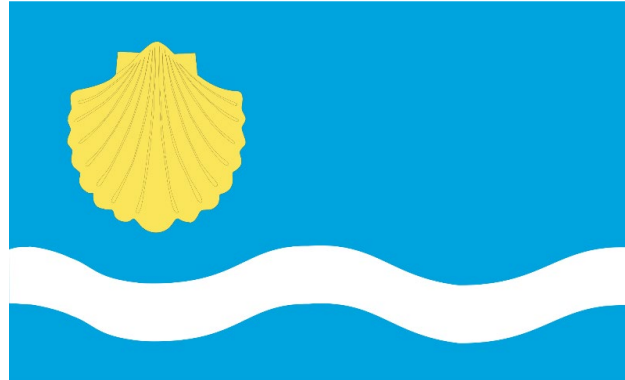
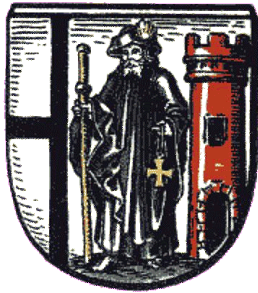
Opracowano na podstawie materiałów nadesłanych przez Okręg Warmińsko – Mazurski oraz wiadomości pozyskanych z Internetu z wykorzystaniem AI

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	2
2.	Historia	3
a)	Wczesne początki i średniowiecze	3
b)	Olsztyn w Królestwie Prus (1772-1815)	7
c)	Olsztyn w XIX wieku i okres przemian.....	8
d)	I wojna światowa i okres międzywojenny.....	10
e)	II wojna światowa	13
f)	Olsztyn po wojnie	15
3.	Geografia i przyroda	17
4.	Zabytki i atrakcje turystyczne.....	18
5.	Edukacja.....	22
6.	Sztuka	22
7.	Muzyka	24
8.	Znane osoby związane z Olsztynem	25
9.	Sport	28
10.	Dodatkowe informacje dotyczące konkursu	30

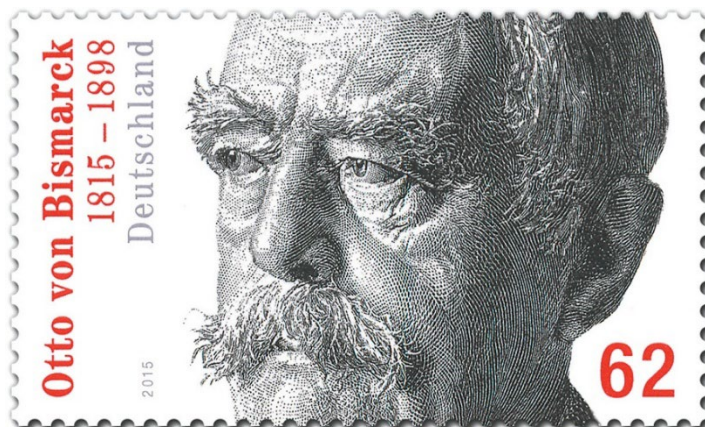
1. Wprowadzenie

Olsztyn to największe miasto i stolica województwa warmińsko-mazurskiego. Leży w północno-wschodniej Polsce. Miasto zamieszkuje około 175 tys. osób. Historia Olsztyna sięga ponad 650 lat wstecz (data założenia – 1353 r.). Największym atutem miasta jest jego unikatowe położenie wśród lasów i jezior. W granicach Olsztyna znajduje się kilkanaście jezior oraz jeden z największych parków w Europie – Las Miejski.



Stary herb, nowy i flaga Olsztyna

Dlaczego św. Jakub widnieje w herbie miasta? Zgodnie z legendą zawędrował on do rybackiej wioski, która nie miała nazwy. Mieszkańcy przyjęli pielgrzyma bardzo serdecznie, a on zaczął pomagać im w pracy. Wieśniacy tak żyli się ze świętym, że aby zatrzymać go w wiosce, wybudowali na jego cześć kościół. I tak św. Jakub został patronem późniejszego miasta Olsztyna, a jego wizerunek znalazł się w herbie miasta. Według innej legendy, na tarczy herbu nie widnieje św. Jakub, ale Heiko – ostatni ofiarnik pruskiego boga lasu Justusa, zabity przez olsztynian podjudzanych przez Krzyżaków. Flagą Olsztyna (zgodnie z Regulaminem Flagi Miasta Olsztyna) jest prostokątny płat materii o barwie niebieskiej, na którym w górnej części od drzewca umieszczona jest żółta muszla, a w dolnej części przez długość płata pas falisty biały. Barwy miasta wywodzą się z barw herbowych: barwa biała – to barwa godła herbowego – szat Świętego Jakuba, barwa błękitna – to barwa pola tarczy herbowej, barwa żółta – to barwa innych elementów herbu: aureoli, ciżem, laski i muszli nieodłącznego atrybutu patrona miasta – Świętego Jakuba. Falista linia – symbolizuje wodę, co jest nawiązaniem do położenia miasta nad rzeką Łyną, pośród kilkunastu jezior.



Znawczek przedstawiający kanclerza Bismarcka

Kolejną znaną postacią występującą w legendach jest „żelazny kanclerz” Otto von Bismarck. Według jednej z opowieści, przebrawszy się za wieśniaka, chciał sprawdzić, jak jest postrzegany przez lud warmiński. Gdy starał się podjudzić spotkanego złodziejzka do wyjawienia – jak mniemał smutnej – prawdy, ten wziął go za francuskiego szpiega i pobił. Uradowany taką postawą kanclerz od tej chwili był już spokojny o wierność ludu warmińskiego.

2. Historia

Historia Olsztyna jest bardzo ciekawa i sięga czasów średniowiecza. Miasto ma długą tradycję, pełną zmian politycznych, wojennych i społecznych, które ukształtowały jego dzisiejszy charakter. Oto szczegółowy rozwój wydarzeń związanych z historią Olsztyna.

a) Wczesne początki i średniowiecze

Wczesne początki i średniowiecze Olsztyna stanowią fascynującą część historii miasta, w której można dostrzec rozwój od osady pruskiej do średniowiecznego grodu. Olsztyn, jako miasto, wykształcił się na terenach zamieszkiwanych przez plemiona pruskie, a jego początki są ściśle związane z działalnością Zakonu Krzyżackiego, który przybył na te tereny w XIII wieku.



podział terenów w XIII w.

Przed pojawieniem się Krzyżaków, obszar dzisiejszego Olsztyna był zamieszkiwany przez plemiona pruskie, z grupą Warmów na czele. Warmowie byli jednym z głównych plemion pruskich zamieszkujących region, który obejmował m.in. obszar współczesnego Olsztyna oraz okolice jeziora Ukiel. Ludność pruska była rolnicza, trudniła się także rybołówstwem, myślistwem oraz handlem.



Konrad Mazowiecki

W 1226 roku książę mazowiecki Konrad I Mazowiecki zaprosił Krzyżaków do Polski, aby pomogli mu w obronie przed najazdami Prusów i innych plemion pogańskich. Krzyżacy przybyli na ziemie pruskie i zaczęli zakładać twierdze, z których miały wypływać akcje misyjne i wojenne w celu nawracania Prusów na chrześcijaństwo i podporządkowywania ich władzy zakonu. Zamek w Olsztynie, według tradycji, powstał około 1346 roku, chociaż niektóre badania sugerują wcześniejsze osadnictwo w tym regionie. Zamek był częścią szerszego systemu twierdz krzyżackich, które miały kontrolować obszar Prus i zapewnić wpływy Krzyżakom na tych ziemiach. 1346 r. – Zamek w Olsztynie (wówczas Allenstein) został założony przez Krzyżaków na wzgórzu przy rzece Łynie. Był to strategicznie umiejscowiony gród, który miał za zadanie kontrolować

przejście między Prusami a Mazowszem. Zamek krzyżacki w Olsztynie był jednym z wielu obiektów obronnych w regionie, które miały stanowić zaporę przed możliwymi najazdami Prusów, a później także Polaków. Twierdza była wzniesiona z kamienia i cegły, a jej konstrukcja obejmowała mur obronny, wieże oraz fosę. Zamek stał się centrum administracyjnym, wojskowym i handlowym regionu. Poza zamkiem, w pobliżu rozwinęła się osada, która stopniowo rosła w znaczenie. 1353 r. – Olsztyn otrzymał prawa miejskie, co oznaczało formalne uznanie go za miasto przez władze zakonu. Miejscowość była rozwijającą się osadą, która stała się ważnym punktem na szlaku handlowym. Olsztyn leżał na granicy Mazowsza i Prus, co sprawiało, że pełnił rolę nie tylko militarną, ale także gospodarczą. W tym okresie miasto było małe, liczyło zapewne kilkaset osób, ale z biegiem lat rozwijało się dzięki handlowi, zwłaszcza z Gdańskiem i innymi miastami pruskimi. XIV w. – Olsztyn stał się jednym z ważniejszych ośrodków Krzyżaków w regionie, zwłaszcza po tym, jak Krzyżacy ustanowili tu swoje administracyjne zaplecze. W tym okresie zaczęły się także wznosić inne obiekty, jak kościoły i inne budynki administracyjne.



Kościół św. Jakuba

Olsztyn, jako część Prus Krzyżackich, był także świadkiem wielu konfliktów z Polską. W XIV wieku doszło do licznych napięć pomiędzy Królestwem Polskim a Zakonem Krzyżackim, które kulminowały w wojnie trzynastoletniej (1454–1466). Choć Olsztyn był stosunkowo dobrze chroniony przez zamek i system obronny, wojny te miały duży wpływ na miasto i jego mieszkańców. Po 1466 r. na mocy pokoju toruńskiego po wojnie trzynastoletniej, Olsztyn stał się częścią Prus Królewskich, które były lennem Królestwa Polskiego. Zamek w Olsztynie przeszedł pod kontrolę Polski, co wpłynęło na dalszy rozwój miasta, choć Zakon Krzyżacki nadal miał wpływy w regionie. Olsztyn stał się częścią tzw. Prus Królewskich, które znajdowały się pod wpływami polskimi. Zamek i osada Olsztyna były silnie związane z misją zakonną Krzyżaków, a także z chrystianizowaniem ludności pruskiej. Kościół św. Jakuba, który istniał już w XIII wieku, pełnił funkcję sakralną i był miejscem kultu dla mieszkańców osady. Budowa kościołów i innych obiektów religijnych była również jednym z elementów działalności Krzyżaków na tym terenie. W XIV i XV wieku Olsztyn, jak wiele innych miast Prus, doświadczał skutków wojen z Polską i innych zawirowań politycznych. Po wojnie trzynastoletniej Zakon Krzyżacki utracił wiele z dawnych wpływów, ale Olsztyn pozostał ważnym ośrodkiem w regionie, zarówno administracyjnym, jak i gospodarczym. Wczesne początki Olsztyna są ściśle związane z działalnością Zakonu Krzyżackiego, który zbudował zamek w XIV wieku i nadał mu status miasta. Osada rozwijała się dzięki strategicznemu położeniu oraz działaniom wojskowym i handlowym, co sprawiło, że stała się istotnym punktem na mapie Prus. Miasto w średniowieczu było centrum administracyjnym i religijnym, a także świadkiem licznych konfliktów z Polską. Po wojnach i traktacie toruńskim, Olsztyn przeszedł pod polską administrację, co miało duży wpływ na dalszy rozwój miasta. Panowanie Prus i rozwój miasta Olsztyn to okres, który obejmuje przejście miasta z rąk Krzyżaków do Prus Królewskich, a następnie do Prus Książęcych, aż po czasy przynależności do Królestwa Prus i Niemiec. W tym czasie Olsztyn przeszedł istotne zmiany, które miały



Zamek

wpływ na jego rozwój administracyjny, gospodarczy i społeczny. W 1466 r. – Na mocy pokoju toruńskiego zakończyła się wojna trzynastoletnia (1454-1466) między Zakonem Krzyżackim a Królestwem Polskim. Zgodnie z postanowieniami pokoju, południowa część Prus, w tym Olsztyn, stała się częścią Królestwa Polskiego i weszła w skład Prus Królewskich, które były lennem Korony Polskiej. Olsztyn stał się częścią administracyjnej struktury Królestwa Polskiego, co miało istotny wpływ na rozwój miasta i regionu. Prusy Królewskie były jednym z ważniejszych regionów pod względem gospodarczym i handlowym,

a miasto zaczęło zyskiwać na znaczeniu w tym kontekście. Olsztyn jako ośrodek administracyjny. Po włączeniu Olsztyna do Prus Królewskich, miasto stało się ważnym ośrodkiem administracyjnym, sądowym i wojskowym.



1Panorama starego miasta

Zamek w Olsztynie, który wcześniej pełnił rolę obronną, stał się centrum władzy i administracji. W okresie panowania polskiego w Prusach Królewskich, miasto korzystało z nieco większej autonomii, chociaż było pod wpływem centralnej władzy polskiej. Pozycja Olsztyna wzrosła, a miasto zaczęło rozwijać infrastrukturę i organizować życie miejskie. W 1521 roku w Olsztynie miało miejsce jedno z najbardziej pamiętnych wydarzeń w historii miasta, związane z obroną przed

Krzyżakami, w której istotną rolę odegrał Mikołaj Kopernik, była to kulminacja wojny pomiędzy Królestwem Polskim a Zakonem Krzyżackim. Konflikt ten był ostatnim etapem walk o dominację w regionie Warmii i Prus. Olsztyn, będący wówczas własnością Kapituły Warmińskiej, znalazł się na trasie wojsk krzyżackich, które dążyły do odzyskania kontroli nad Warmią. Mikołaj Kopernik, który pełnił w tym czasie funkcję administratora dóbr Kapituły Warmińskiej, odegrał kluczową rolę w organizacji obrony miasta. Kopernik, znany przede wszystkim jako astronom, wykazał się także zdolnościami strategicznymi i inżynierskimi. Nadzorował prace fortyfikacyjne, zabezpieczając zamek i mury miejskie przed spodziewanym atakiem. Zapewnił odpowiednie zapasy żywności i broni, które były niezbędne podczas oblężenia. Dzięki jego wysiłkom Krzyżacy nie zdobyli Olsztyna, co było dużym sukcesem strony polskiej. Obrona Olsztyna w 1521 roku była jednym z kluczowych epizodów wojny, który pokazał znaczenie strategiczne Warmii w tym konflikcie. Działania Kopernika dowiodły, że był on nie tylko wielkim uczonym, ale również zdolnym administratorem i strategiem.



W tym samym roku podpisano rozejm w Toruniu, który zakończył działania wojenne między Polską a Zakonem Krzyżackim. Olsztyn pozostał pod kontrolą Kapituły Warmińskiej, a Warmia pod zwierzchnictwem Królestwa Polskiego. W 1525 r. – po zakończeniu wojny polsko-krzyżackiej, Zakon Krzyżacki w Prusach przekształcił się w Prusy Książęce, które były państwem świeckim, zależnym od Królestwa Polskiego, ale nie podlegającym już bezpośrednio Zakonowi. W wyniku reformacji, która miała miejsce w XVI wieku, Prusy Książęce przyjęły protestantyzm jako religię państwową. Olsztyn w tym okresie stał się miastem o charakterze protestanckim. W kościele św. Jakuba, który wcześniej pełnił funkcje katolickie, nastąpiła zmiana liturgii na protestancką. Miasto, podobnie jak inne w regionie, weszło w nowy porządek religijny, co wpłynęło na życie społeczne i kulturalne. W XVI wieku Olsztyn przeżywał rozwój, szczególnie pod względem gospodarczym. Miasto stało się ważnym ośrodkiem handlowym i rzemieślniczym. Korzystając ze swojego położenia nad rzeką Łyną i bliskości innych ważnych miast Prus, Olsztyn zyskał na znaczeniu jako miejsce wymiany towarów. Rzemiosło, zwłaszcza

kowalstwo, tkactwo, ceramika i garbarstwo, zaczęło się rozwijać, a miasto zyskało charakter typowy dla średniowiecznych miast pruskich, z rynkiem centralnym i ulicami rozchodzącymi się promieniście. Prusy Książęce stały się częścią Królestwa Prus w 1701 r., po koronacji Fryderyka I na króla Prus. Olsztyn, jak inne miasta regionu, stał się częścią Królestwa Prus, a rozwój miasta przeszedł pod wpływ polityki centralnej władzy pruskiej. W XVIII wieku Olsztyn, podobnie jak inne miasta Prus, stawał się coraz bardziej zorganizowany i podporządkowany pruskiej administracji. Rządy Fryderyka II Wielkiego, znanego z rozwoju infrastruktury, sprawiły, że w Olsztynie zaczęły powstawać nowe budowle i instytucje publiczne.

b) Olsztyn w Królestwie Prus (1772-1815)

Olsztyn w Królestwie Prus to okres, który obejmuje czasy po I rozbiorze Polski (1772), kiedy miasto zostało włączone w granice Prus, a także dalszy rozwój Olsztyna w ramach państwa pruskiego aż do początków XIX wieku. Po rozbiorze Polski, w którym Olsztyn stał się częścią Prus, miasto przeszło znaczące zmiany administracyjne, gospodarcze i społeczne. Zmiany te miały duży wpływ na rozwój miasta, jego strukturę oraz funkcje w ramach większego państwa niemieckiego. Po I rozbiorze Polski w 1772 roku, na mocy decyzji między Królestwem Prus, Imperium Rosyjskim i Austrią, Olsztyn wraz z całym regionem Prus Królewskich znalazł się pod bezpośrednią kontrolą Prus. Ziemie te, które wcześniej należały do Królestwa Polskiego, stały się częścią większego państwa pruskiego. Zmiany te miały kluczowe znaczenie zarówno dla polityki wewnętrznej, jak i rozwoju gospodarczego Olsztyna. Po rozbiorze Prus Królewskich, obszar Olsztyna stał się częścią Prus Wschodnich. Król Fryderyk II Wielki, który rządził Prusami w tym czasie, wprowadził szereg reform administracyjnych, mających na celu ujednoczenie terytoriów zdobytych po rozbiorach. Olsztyn stał się częścią większego okręgu administracyjnego, który miał zarządzać zarówno miastami, jak i ziemiami rolniczymi. Miasto zyskało również status własności królewskiej i administracyjnej. Prusy rozpoczęły gruntowną reorganizację pod względem politycznym i administracyjnym, co wpłynęło na codzienne życie mieszkańców Olsztyna. W tym okresie miasta, takie jak Olsztyn, zostały włączone do pruskiego systemu administracyjnego, co pozwoliło na bardziej centralne zarządzanie. Po włączeniu Olsztyna do Prus, miasto przeszło pod kontrolę pruskich urzędników, którzy wprowadzili szereg reform, mających na celu dostosowanie miasta do nowych standardów administracyjnych i prawnych. Rozpoczęto także integrację Olsztyna z innymi miastami pruskimi, co miało duże znaczenie zarówno dla jego rozwoju, jak i dla zwiększenia kontroli nad terytoriami zdobytymi przez Prusy. W 1773 roku Fryderyk II wprowadził nową administrację, dzieląc Prusy na prowincje. Olsztyn stał się częścią Prowincji Prusy Wschodnie, w obrębie której istniały powiaty i gminy. Dzięki tym reformom administracyjnym, miasto znalazło się pod bardziej scentralizowanym zarządkiem, co miało istotny wpływ na organizację życia codziennego. Administracja pruska była nowoczesna, efektywna i zorganizowana, co pozwoliło na szybki rozwój infrastruktury i zwiększenie produkcji rolnej w okolicznych wsiach. Jednocześnie, wprowadzono system władzy opartej na ścisłym nadzorze państwowym, co miało wpływ na obywateli, którzy musieli dostosować się do nowych przepisów. Po włączeniu do Prus, Olsztyn przeżywał szybki rozwój, który był wynikiem nowych regulacji gospodarczych i administracyjnych. Miasto zaczęło zyskiwać na znaczeniu zarówno w kontekście lokalnym, jak i w ramach całego regionu Prus. Olsztyn, jak wiele innych miast w Prusach, rozwijał swoje zaplecze przemysłowe i rzemieślnicze. W XVIII wieku miasto zaczęło specjalizować się w przemyśle spożywczym, młynarstwie, tkactwie, garbarstwie oraz w produkcji wyrobów metalowych. Wzrost liczby warsztatów rzemieślniczych oraz rozwój małych i średnich zakładów przemysłowych wpłynęły na strukturę społeczną i gospodarczą miasta. Powstały także nowe instytucje, takie jak gildie rzemieślnicze, które miały duże znaczenie dla organizacji pracy i rozwoju zawodowego w Olsztynie. W XVIII wieku zaczęto modernizować infrastrukturę miejską. Olsztyn stał się ważnym węzłem komunikacyjnym w regionie. Prusy zainwestowały w rozwój dróg oraz połączeń kolejowych, co

poprawiło komunikację z innymi miastami pruskimi, jak Królewiec czy Gdańsk. Olsztyn zyskał również na znaczeniu jako punkt handlowy, a jego położenie nad rzeką Łyną i bliskość szlaków komunikacyjnych umożliwiły miastu rozwój handlu z innymi regionami Prus i Europy. W XVIII wieku, pod panowaniem pruskim, Olsztyn przeszedł także istotne przemiany społeczne i kulturalne, które wpłynęły na życie mieszkańców miasta. Pod rządami Fryderyka II, który był zwolennikiem absolutyzmu oświeconego, wprowadzono szereg reform mających na celu poprawę życia obywateli. Prusy zmodernizowały system edukacji, rozwój administracji, a także prawo cywilne, w tym system prawny, który wpłynął na porządek w miastach takich jak Olsztyn. Miasto zaczęło rozwijać swoją administrację publiczną, w tym szkoły, szpitale, a także instytucje kulturalne. Reformy w zakresie edukacji oraz nowych instytucji społecznych sprawiły, że Olsztyn stał się bardziej zorganizowanym i nowoczesnym miastem w ramach Prus. W okresie pruskim, podobnie jak w innych częściach Prus, protestantyzm był dominującą religią. Kościół ewangelicki odgrywał istotną rolę w życiu społecznym miasta. Zmiana religii, która miała miejsce w czasie Reformacji, była widoczna również w Olsztynie, gdzie liturgia kościelna była zgodna z naukami luteranizmu. Kościół ewangelicki stał się ośrodkiem życia religijnego i społecznego. Zostały również wybudowane nowe kościoły, a życie duchowe mieszkańców miasta opierało się na tradycjach protestanckich. W wyniku wojen napoleońskich, w latach 1807-1815, Olsztyn znalazł się w obrębie Księstwa Warszawskiego, które powstało na mocy traktatów po klęsce Prus w wojnach napoleońskich. Olsztyn przez krótki czas stał się częścią terytorium zależnego od Napoleona Bonaparte. Jednak po klęsce Napoleona w 1815 roku i kongresie wiedeńskim, Olsztyn ponownie wrócił do Prus.

Okres Olsztyna w Królestwie Prus od 1772 roku do początków XIX wieku to czas intensywnych przemian. Olsztyn przeszedł z rąk Polski do Prus, a pod wpływem pruskich reform administracyjnych, gospodarczych i społecznych miasto zaczęło się rozwijać. Rozbudowa infrastruktury, rozwój przemysłu i rzemiosła, a także zmiany społeczne miały znaczący wpływ na życie mieszkańców Olsztyna.

c) Olsztyn w XIX wieku i okres przemian

Olsztyn w XIX wieku to okres intensywnych przemian, zarówno pod względem politycznym, gospodarczym, jak i społecznym. W czasie tym miasto stało się jednym z ważniejszych ośrodków regionu Prus Wschodnich, przechodząc przez kilka kluczowych etapów rozwoju. Oto szczegółowy opis wydarzeń, które miały miejsce w Olsztynie w XIX wieku, oraz wpływ tych zmian na miasto. Po kongresie wiedeńskim (1815), który zakończył okres napoleoński, Olsztyn, podobnie jak reszta Prus, znalazł się ponownie w obrębie Królestwa Prus. Miasto stało się częścią Prowincji Prusy Wschodnie, która obejmowała obszar dzisiejszej Warmii i Mazur. W tym okresie Olsztyn był miastem o znaczeniu administracyjnym, przemysłowym i kulturalnym. W wyniku reorganizacji administracyjnej, Olsztyn pozostał siedzibą powiatu w ramach Prowincji Prusy Wschodnie. Stał się jednym z centralnych punktów administracyjnych regionu. Wzrost znaczenia miasta był również związany z jego położeniem geograficznym i strategicznym, co sprawiało, że miasto stało się ważnym ośrodkiem komunikacyjnym i handlowym w Prusach Wschodnich. W XIX wieku Olsztyn przeszedł liczne przemiany gospodarcze, które miały istotny wpływ na jego rozwój. Kluczowym czynnikiem było rozszerzenie infrastruktury transportowej, rozwój przemysłu oraz wzrost liczby ludności. Przemiany przemysłowe dotarły do Olsztyna w pierwszej połowie XIX wieku. Miasto zaczęło rozwijać swoje zakłady przemysłowe i rzemieślnicze. Olsztyn stał się jednym z centrów przemysłu spożywczego, tekstylnego, papierniczego i mechanicznego w regionie. Zaczęły powstawać fabryki i zakłady rzemieślnicze, a także młyny, cegielnie i warsztaty tkackie. Olsztyn stał się również ważnym ośrodkiem produkcji cegieł i przemysłu spożywczego, zwłaszcza młynarskiego, dzięki położeniu nad rzeką Łyną. Kolej odegrała kluczową rolę w rozwoju miasta. W 1856 roku otwarto linię kolejową łączącą Olsztyn z Królewcem (obecnie

Kaliningrad). Wkrótce potem Olsztyn stał się węzłem kolejowym w regionie. Zbudowanie kolejnych połączeń, w tym z Tczewem i Ostrołęką, umożliwiło miastu łatwiejszy dostęp do innych ośrodków przemysłowych i handlowych. Rozbudowa infrastruktury drogowej i kolejowej poprawiła komunikację między miastami, sprzyjając rozwojowi gospodarczemu Olsztyna i zwiększeniu wymiany towarów, szczególnie z Prusami Zachodnimi i Pomorzem. W XIX wieku Olsztyn przeszedł również istotne zmiany demograficzne, które miały wpływ na jego rozwój. Pod wpływem rozwoju przemysłu, rzemiosła oraz handlu, liczba mieszkańców Olsztyna zaczęła rosnąć. W 1800 roku Olsztyn liczył około 4 000 mieszkańców, a do końca XIX wieku jego populacja wzrosła do około 25 000 osób. Wzrost liczby ludności wynikał z migracji ludności wiejskiej do miasta w poszukiwaniu pracy w nowo powstałych zakładach przemysłowych oraz rzemieślniczych. Miasto przeżywało również proces urbanizacji, który obejmował rozbudowę nowych dzielnic, budowę nowych budynków mieszkalnych i przemysłowych. Zaczęły powstawać kamienice, wille oraz budynki użyteczności publicznej. Ulice miasta zostały wybrukowane, a przestrzeń publiczna zyskała na estetyce. Nowe osiedla rozrastały się głównie w kierunku południowym i zachodnim, gdzie powstawały nowe dzielnice mieszkaniowe i przemysłowe. W wyniku tego procesu miasto zaczęło przypominać nowoczesną metropolię średniej wielkości. W XIX wieku Olsztyn stał się również ważnym centrum życia społecznego i kulturalnego. Przemiany w tej dziedzinie wynikały zarówno z rozwoju edukacji, jak i z pojawienia się nowych instytucji publicznych. Szkoły i edukacja stały się jednym z priorytetów w XIX wieku. W Olsztynie powstały nowe szkoły elementarne, a także szkoły średnie. Powstały także instytucje wyższe, chociaż wciąż były to raczej placówki o charakterze zawodowym, przygotowujące młodzież do pracy w rzemiośle, administracji i przemyśle. W tym okresie zaczęły działać także instytucje kulturalne, takie jak teatry, muzea, biblioteki. W 1819 roku założono Towarzystwo Naukowe Warmii i Mazur, które wspierało rozwój nauki i kultury w regionie. W Olsztynie, podobnie jak w innych częściach Prus, dominującą religią stał się protestantyzm. Kościół ewangelicki pełnił centralną rolę w życiu duchowym mieszkańców miasta. Większość społeczeństwa była związana z Kościołem Ewangelickim, a w mieście znajdowały się liczne kościoły protestanckie. Życie społeczne w XIX wieku stało się bardziej zorganizowane i zróżnicowane, z rosnącą liczbą stowarzyszeń, organizacji społecznych i kulturalnych. Rozwój pruskiej administracji i systemu edukacji sprzyjał wzrostowi świadomości obywatelskiej mieszkańców Olsztyna. Pod koniec XIX wieku Olsztyn stał się miastem o wyraźnie przemysłowym charakterze. Przemiany te miały związek z dalszym rozwojem infrastruktury, urbanizacją i rozwojem przemysłu. W miarę jak miasto rosło, powstawały nowe fabryki, w tym zakłady tekstylne, ciepłownie, papiernie, a także zakłady mechaniczne. Olsztyn stał się centrum produkcji przemysłowej, co znacząco wpłynęło na życie mieszkańców. Z powodu rozbudowy infrastruktury kolejowej, Olsztyn zyskał na znaczeniu jako węzeł handlowy. Rynki stały się miejscami wymiany towarów, a miasto zaczęło pełnić rolę ważnego ośrodka dystrybucji towarów przemysłowych, spożywczych i rzemieślniczych. Olsztyn w XIX wieku przeszedł istotne zmiany w zakresie rozwoju gospodarczego, społecznego i infrastrukturalnego. Miasto rozwinęło swoje przemysłowe zaplecze, zwiększyła się liczba ludności, a także rozwój instytucji publicznych i kulturalnych. Olsztyn stał się ważnym centrum administracyjnym, przemysłowym i kulturalnym w regionie, zyskując znaczenie jako węzeł komunikacyjny i gospodarczy w Prusach Wschodnich. W drugiej połowie XIX wieku miasto osiągnęło poziom rozwoju, który stał się fundamentem dla jego dalszego rozwoju w XX wieku. Po zjednoczeniu Niemiec w 1871 roku, Olsztyn, jako część Prus Wschodnich, zyskał na znaczeniu. Miasto stało się ważnym punktem administracyjnym i przemysłowym w ramach nowo powstałej II Rzeszy Niemieckiej. W okresie tym reformy administracyjne w Niemczech zorganizowały Olsztyn w sposób bardziej systematyczny, a miasto stało się częścią Prowincji Prusy Wschodnie, obejmującej szereg obszarów, które były kluczowe z punktu widzenia administracji niemieckiej. W tym okresie Olsztyn stał się bardziej rozwiniętym ośrodkiem w regionie, z nowymi budowlami użyteczności publicznej (szpitale, szkoły) oraz dalszym rozwojem sieci komunikacyjnej.

Kolejne linie kolejowe oraz ulepszona infrastruktura drogowa sprzyjały zarówno gospodarce, jak i mobilności mieszkańców.

d) I wojna światowa i okres międzywojenny

I wojna światowa, która miała miejsce w latach 1914–1918, miała ogromny wpływ na cały region Prus Wschodnich, w tym na Olsztyn, który znajdował się wówczas w granicach II Rzeszy Niemieckiej. Choć Olsztyn nie był bezpośrednio miejscem dużych walk, wojna wpłynęła na życie codzienne mieszkańców, gospodarkę i strukturę społeczną miasta. Ponadto, po zakończeniu wojny, sytuacja w Olsztynie i w całym Prusach Wschodnich uległa istotnym zmianom, co miało wpływ na przyszłość miasta w okresie powojennym. Olsztyn, leżący w Prusach Wschodnich, znajdował się w centralnym punkcie frontu wschodniego I wojny światowej, który rozgrywał się między Niemcami a Rosją. Prusy Wschodnie były jednym z kluczowych obszarów działań wojennych, zwłaszcza na wschodzie, gdzie stoczono liczne bitwy. Choć Olsztyn sam w sobie nie był bezpośrednio miejscem największych starć, jego położenie w obrębie tego regionu wpływało na jego rolę w czasie wojny. W trakcie wojny Olsztyn pełnił ważną rolę jako centrum administracyjne i logistyczne dla niemieckich wojsk na froncie wschodnim. Miasto stało się jednym z głównych punktów zaopatrzenia i baz wojskowych. Olsztyn miał strategiczne znaczenie w transportach wojskowych i dostawach materiałów wojennych dla armii niemieckiej. Podobnie jak w innych częściach Niemiec, życie codzienne mieszkańców Olsztyna zostało silnie zmienione przez działania wojenne. Mimo że miasto nie było bezpośrednio narażone na działania bojowe, wojna miała znaczący wpływ na życie ludzi w mieście. Mobilizacja mężczyzn do armii niemieckiej odbywała się w Olsztynie na dużą skalę. Wiele osób zostało powołanych do służby wojskowej, a miasto stało się jednym z punktów, gdzie odbywały się przygotowania i przemieszczenia żołnierzy. W wyniku mobilizacji mężczyzn na front, kobiety zaczęły pełnić nowe role, często w przemyśle i służbach pomocniczych, co miało miejsce również w Olsztynie. Wiele kobiet zatrudniono w fabrykach zbrojeniowych, szpitalach wojskowych i innych instytucjach, które obsługiwały potrzeby wojenne. W wyniku blokady morskiej nałożonej przez Aliantów, miasto borykało się z trudnościami w zaopatrzeniu, co prowadziło do braku żywności i surowców. Również ceny towarów wzrosły, a życie codzienne stało się trudniejsze. W Olsztynie, podobnie jak w innych miastach Prus Wschodnich, wprowadzono ścisłą kontrolę wojskową, a w miastach powstały różne formy kwarantanny, aby chronić ludność przed ewentualnymi epidemiami lub sabotażami. Choć Olsztyn nie był bezpośrednim miejscem wielkich bitew, jego znaczenie militarno-strategiczne było wysokie. Miasto pełniło rolę zaplecza wojennego, z licznymi magazynami, obozami wojskowymi, warsztatami naprawczymi i innymi strukturami logistycznymi. Infrastruktura transportowa, w tym kolej, miała kluczowe znaczenie dla przemieszczania się wojsk oraz zaopatrzenia armii niemieckiej na froncie wschodnim. Olsztyn był jednym z węzłów komunikacyjnych, skąd transportowano broń, amunicję, żywność i inne niezbędne materiały. Olsztyn, jako stolica powiatu, pełnił funkcję administracyjną w regionie. Urzędnicy wojskowi i cywilni, a także oficerowie niemieccy, mieli duży wpływ na codzienne życie mieszkańców, zwłaszcza na początku wojny. Choć bitwy frontowe rzadko dotykały bezpośrednio Olsztyna, region Prus Wschodnich był obszarem intensywnych działań wojennych. Bitwa pod Tannenbergiem (1914), stoczona zaledwie 40 km od Olsztyna, miała ogromne znaczenie strategiczne. Bitwa ta była kluczowa w pierwszej fazie wojny na froncie wschodnim, gdy armia niemiecka pokonała armię rosyjską. Choć bezpośrednie starcia nie miały miejsca w Olsztynie, wynik bitwy miał wpływ na stabilizację regionu, co pozwoliło na kontynuowanie działań wojennych w tym obszarze. Po zakończeniu wojny w 1918 roku, Olsztyn i cały region Prus Wschodnich, podobnie jak reszta Niemiec, zmagają się z konsekwencjami Traktatu Wersalskiego, który nakładał na Niemcy liczne obciążenia, w tym zmiany granic, utratę terytoriów, oraz

obowiązek wypłacenia reparacji wojennych. W wyniku tych zmian, Prusy Wschodnie pozostały w granicach Niemiec, ale sytuacja polityczna uległa istotnym zmianom. Po wojnie w Prusach Wschodnich pojawiły się nastroje narodowe i separatystyczne, zwłaszcza wśród mieszkańców pochodzenia polskiego, co miało wpływ na kształtowanie się polskiej tożsamości narodowej w regionie. W wyniku wojny i jej zniszczeń, Olsztyn zmagał się z trudnościami gospodarczymi, a także z ubóstwem i zwiększoną inflacją. Gospodarka miasta musiała zostać odbudowana po wojennej dewastacji. Okres międzywojenny był dla Olsztyna czasem istotnych zmian politycznych, społecznych i gospodarczych. Miasto, które po zakończeniu I wojny światowej znalazło się w granicach Wolnego Miasta Gdańska oraz II Rzeszy Niemieckiej, przeżywało trudności związane z wojennymi zniszczeniami, a także z nową rzeczywistością polityczną w Niemczech, po podpisaniu Traktatu Wersalskiego w 1919 roku. Był to także czas narastających napięć narodowych i zmian w strukturze demograficznej miasta. Po zakończeniu I wojny światowej, Olsztyn pozostał częścią Republiki Weimarskiej (niem. Weimarer Republik), która była nowym państwem niemieckim powstałym po upadku II Rzeszy Niemieckiej. W wyniku podpisania Traktatu Wersalskiego w 1919 roku, Niemcy straciły część swojego terytorium, jednak Prusy Wschodnie, w tym Olsztyn, pozostały w granicach Niemiec. Olsztyn w latach międzywojennych był częścią Prus Wschodnich, który wciąż stanowiły integralną część niemieckiego państwa, mimo politycznych i społecznych problemów, które dotyczyły Niemiec po wojnie. Na granicy Olsztyna znajdowały się sporne obszary, takie jak Warmia, gdzie mieszkała ludność o polskim pochodzeniu, co wprowadzało elementy napięcia narodowego.

Plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu, przeprowadzony 11 lipca 1920 roku, był elementem ustaleń traktatu wersalskiego, mającym na celu określenie przynależności państwowej tych regionów po I wojnie światowej. Plebiscyt dotyczył dwóch obszarów: okręgu olsztyńskiego (obejmującego Warmię i Mazury) oraz okręgu kwidzyńskiego (Powiśle). Polska dążyła do odzyskania tych terenów ze względu na historyczne związki oraz liczną ludność polskojęzyczną. Niemcy natomiast chciały zachować kontrolę nad regionem jako częścią Prus Wschodnich. Niemcy mieli znaczącą przewagę organizacyjną, propagandową i finansową. Polscy działacze spotykali się z przemocą i zastraszaniem. Niemiecka propaganda wykorzystywała trudną sytuację Polski, m.in. ofensywę Armii Czerwonej, by przedstawiać Polskę jako państwo niepewne i zagrożone. Niemcy wprowadzili dodatkowe ułatwienia, umożliwiając głosowanie osobom urodzonym w regionie, ale od dawna mieszkającym w innych częściach Niemiec.

Plebiscyt zakończył się porażką Polski:

- W okręgu olsztyńskim za Niemcami opowiedziało się 97,8% głosujących, za Polską 2,2%.
- W okręgu kwidzyńskim za Niemcami głosowało 96,9%, za Polską 3,1%.
- Polska uzyskała jedynie osiem niewielkich gmin na Powiślu i Mazurach.



Znaczek z okresu plebiscytu

Zdecydowana większość Warmii, Mazur i Powiśla pozostała w granicach Niemiec aż do 1945 roku. Wyniki plebiscytu były konsekwencją przewagi niemieckiej propagandy, przemocy wobec polskich działaczy, braku silnego wsparcia zewnętrznego oraz trudnej sytuacji polityczno-militarnej Polski

Znaczki pocztowe związane z Olsztynem są szczególnie znane z okresu plebiscytu na Warmii i Mazurach w 1920 roku. Wtedy wydano znaczki z nadrukiem „PLÉBISCITE / OLSZTYN / ALLENSTEIN”. Były to

niemieckie znaczki obiegowe, na których nadrukowano tekst dotyczący plebiscytu. Pierwsze wydanie obejmowało 14 znaczków o nominałach od 5 fenigów do 3 marek, a kolejne miało bardziej szczegółowe nadruki związane z traktatem wersalskim. Znaczki te wycofano po zakończeniu plebiscytu we wrześniu 1920 roku



Znaczki używane w okresie plebiscytu

W okresie międzywojennym gospodarka Olsztyna odbudowywała się po zniszczeniach wojennych, jednak miasto borykało się z wieloma trudnościami. Wzrost inflacji, niestabilność gospodarcza w Niemczech oraz kryzys gospodarczy z lat 1929–1933 miały wpływ na rozwój miasta. W okresie Republiki Weimarskiej Olsztyn stawał się centrum handlowym i przemysłowym regionu. W mieście działały zakłady przemysłowe, m.in. młyny, fabryki maszyn rolniczych, zakłady spożywcze oraz zakłady drzewne. W tym okresie rozwijał się również przemysł spożywczy i tekstylny-odzieżowy. Przemiany te były wspierane przez napływ surowców, w tym drewna i produktów rolnych z okolicznych terenów. Rozwój infrastruktury i transportu w regionie w latach 20. i 30. XX wieku sprzyjał integracji Olsztyna z innymi miastami w Prusach Wschodnich i w Niemczech. Ważnym elementem była rozbudowa sieci kolejowej, co miało znaczenie w handlu i transporcie towarów. Miasto rozwijało się także w kierunku turystyki, przyciągając wczasowiczów z innych części Niemiec, zwłaszcza do okolicznych jezior i lasów warmińsko-mazurskich. Mimo postępującej industrializacji, miasto borykało się z trudnościami związanymi z inflacją i recesją. Wielki kryzys gospodarczy z 1929 roku miał negatywny wpływ na Olsztyn i inne miasta niemieckie, prowadząc do wysokiego bezrobocia i spadku produkcji przemysłowej. W latach 30. XX wieku Niemcy zmagali się z kryzysem ekonomicznym, co odbiło się także na lokalnej gospodarce Olsztyna. Większość zakładów produkcyjnych borykała się z trudnościami finansowymi, co powodowało, że wielu mieszkańców musiało wyjeżdżać w poszukiwaniu pracy do innych regionów Niemiec. Okres międzywojenny w Olsztynie, jak i w całym Prusach Wschodnich, był czasem narastających napięć narodowych, zwłaszcza w związku z polską mniejszością narodową i polskimi dążeniami niepodległościowymi w regionie. Olsztyn był jednym z miast, w którym żyła mniejszość polska. Choć nie stanowiła ona większości, to jej obecność miała duże znaczenie w kontekście politycznym i społecznym. W latach 20. XX wieku w Olsztynie działały polskie organizacje kulturalne i społeczne, takie jak Polskie Towarzystwo Wydawnicze czy Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Polacy w regionie prowadzili również działalność oświatową. Pomimo tego, że Olsztyn był częścią Niemiec, obecność polskiej ludności oraz aktywność organizacji narodowych stwarzały napięcia w tym okresie. W miarę rozwoju nazizmu w Niemczech, Olsztyn stał się również miejscem ekspansji partii nazistowskiej. Partia NSDAP (Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników) zdobywała coraz większe poparcie w Prusach Wschodnich, a nacjonalizm niemiecki oraz antysemityzm stawały się dominującymi ideologiami w regionie. W 1933 roku, po dojściu Adolfa Hitlera do władzy, na terenie Olsztyna, jak w wielu innych miastach Niemiec, nastąpiła intensyfikacja działań reżimu hitlerowskiego, w tym represji wobec mniejszości żydowskiej oraz w okresie międzywojennym, władze niemieckie prowadziły politykę niemieckiej germanizacji i opresji narodowych wobec ludności polskiej. Polacy, którzy mieszkali w Olsztynie i okolicach, byli zmuszani do przyjęcia niemieckiej kultury, a polska działalność kulturalna była często tłumiona. W 1938 roku w Olsztynie, podobnie jak w innych miastach Niemiec, miała miejsce Noc Kryształowa, w wyniku której doszło do zamachów na mieszkania i sklepy

żydowskie oraz wybuchu antysemickiej fali przemocy. Po zakończeniu I wojny światowej, Olsztyn obserwował napływ ludności niemieckiej z innych części Prus oraz Niemiec. W wyniku polityki narodowej na terenach Wschodnich, wiele osób związanych z administracją i przemysłem przeniosło się do Olsztyna, co miało wpływ na wzrost liczby ludności. W tym okresie w Olsztynie funkcjonowały różne warstwy społeczne, począwszy od robotników i rzemieślników, przez średnią burżuazję, aż po przedstawicieli wyższych warstw społecznych, w tym urzędników i właścicieli zakładów przemysłowych. Pod wpływem kryzysu gospodarczego w latach 30. XX wieku, klasa średnia była szczególnie narażona na utratę majątku, co prowadziło do wykluczenia wielu rodzin. W okresie międzywojennym, pomimo trudnych warunków społecznych i gospodarczych, Olsztyn rozwijał życie kulturalne i społeczne. Olsztyn w tym okresie miał rozwiniętą scenę teatralną, gdzie odbywały się spektakle zarówno w niemieckim, jak i polskim języku. Orkiestry i zespoły muzyczne organizowały koncerty, a miasto było miejscem wielu wydarzeń kulturalnych, które gromadziły ludzi różnych narodowości. W Olsztynie istniały także liczne szkoły niemieckie, a polska mniejszość prowadziła własną działalność edukacyjną, stawiając na kształcenie dzieci w języku polskim oraz pielęgnowanie polskiej tradycji i kultury. Choć Olsztyn nie był bezpośrednio zaangażowany w wielkie bitwy I wojny światowej, wojna miała na niego istotny wpływ. Miasto pełniło funkcję zaplecza wojskowego, centrum administracyjnego oraz węzła komunikacyjnego. Życie codzienne mieszkańców zostało zmienione przez mobilizację, brak żywności i inne trudności związane z wojną. Po zakończeniu wojny, Olsztyn, podobnie jak reszta Niemiec, musiał zmierzyć się z konsekwencjami Traktatu Wersalskiego i poczuł skutki gospodarcze oraz społeczne powojennej dekonstrukcji.

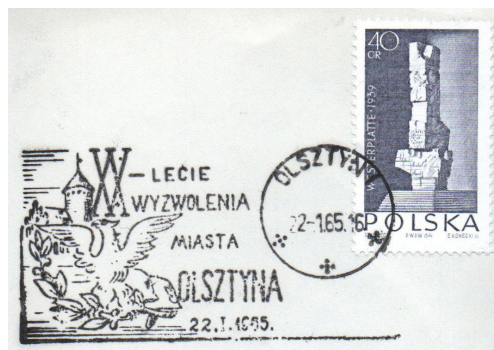
e) II wojna światowa

Druga wojna światowa miała ogromny wpływ na Olsztyn, który w momencie wybuchu wojny znajdował się w granicach III Rzeszy Niemieckiej. W wyniku agresji Niemiec na Polskę w 1939 roku, miasto zostało włączone do struktur wojennej maszyny hitlerowskiej. Olsztyn, tak jak inne miejscowości w Prusach Wschodnich, stał się jednym z wielu punktów w strategicznej wojnie prowadzonej przez III Rzeszę na wschodnim froncie. Miasto było świadkiem wielu tragicznych wydarzeń wojennych, zarówno dla ludności niemieckiej, jak i polskiej, która stanowiła tam mniejszość. W momencie wybuchu II wojny światowej Olsztyn leżał w Prusach Wschodnich, które były częścią III Rzeszy Niemieckiej. W 1939 roku, po wybuchu wojny, miasto stało się częścią niemieckiej *war machine*, pełniąc rolę zaplecza militarnego. Prusy Wschodnie, w tym Olsztyn, były regionem strategicznym dla Hitlerowskich Niemiec, ponieważ leżały blisko granicy z ZSRR. W związku z tym Olsztyn stał się jednym z centrów administracyjnych i logistycznych III Rzeszy. Miasto stało się miejscem koncentracji sił zbrojnych i produkcji wojennej, a także węzłem transportowym dla wojska. Po wybuchu wojny, 1 września 1939 roku, wojska niemieckie zaatakowały Polskę, a Olsztyn, leżący na terenie Prus Wschodnich, znalazł się pod pełną kontrolą niemiecką. Polska ludność, zarówno w Olsztynie, jak i w całym regionie, była traktowana przez Niemców z brutalną wrogością. Polacy stanowiący mniejszość narodową w Prusach Wschodnich byli poddawani represjom. W Olsztynie działały organizacje niemieckie, które zajmowały się zwalczaniem polskich organizacji kulturalnych i polskiego języka. Polska inteligencja była szczególnie narażona na represje. Aresztowania, eksterminacje oraz przymusowe przesiedlenia były częstym zjawiskiem, a polscy mieszkańcy byli często deportowani do obozów pracy lub obozów koncentracyjnych. Polacy, którzy pozostali w regionie, próbowali organizować ruch oporu. W okolicach Olsztyna działały polskie grupy partyzanckie oraz szpiegowskie, które starały się sabotować niemieckie działania wojenne. Polscy mieszkańcy Olsztyna i regionu byli zmuszeni do pracy w niemieckich fabrykach i innych instytucjach wojennych w ramach robót przymusowych. Po rozpoczęciu II wojny

światowej, Olsztyn stał się węzłem transportowym dla niemieckich wojsk przemieszczających się na wschód. W związku z tym miasto zostało uznane za centrum wojskowe, pełniące rolę zaplecza logistycznego dla frontu wschodniego. W Olsztynie stacjonowały jednostki wojskowe, a miasto było ważnym punktem zaopatrzeniowym dla armii niemieckiej, zwłaszcza w czasie walk na froncie wschodnim przeciwko ZSRR. Olsztyn stał się także miejscem koncentracji przemysłu zbrojeniowego, w tym zakładów produkujących broń, amunicję oraz inne artykuły niezbędne do prowadzenia wojny. Miasto było jednym z głównych ośrodków produkcji wojennej w Prusach Wschodnich. Olsztyn, podobnie jak wiele innych miast w Europie, stał się celem nalotów bombowych i ostrzału artyleryjskiego, zwłaszcza pod koniec wojny, kiedy Armia Czerwona zbliżała się do Prus Wschodnich. Choć miasto nie zostało w pełni zniszczone, to wiele budynków zostało poważnie uszkodzonych, a ludność cywilna doświadczyła tragicznych skutków wojny. Olsztyn został zajęty przez Armię Czerwoną w styczniu 1945 roku, po zakończeniu ofensywy w Prusach Wschodnich. Po wycofaniu się Niemców, miasto zostało włączone do ZSRR. W wyniku działań wojennych i agresji niemieckiej, ludność polska, a także inne grupy etniczne, były deportowane. Olsztyn stał się miastem, w którym nie tylko życie ludzkie, ale także struktura demograficzna została diametralnie zmieniona. W wyniku tego procesu, ludność niemiecka została w dużej mierze przemieszczona, a po wojnie rozpoczęła się rekolonizacja tych ziem przez ludność polską. Po zakończeniu wojny, w wyniku ustaleń Jałtańskich i postanowień Traktatu Poczdamskiego, Olsztyn oraz cały region Prus Wschodnich zostały przekazane Polsce.



Datowniki okolicznościowe poświęcone 20-stej rocznicy wyzwolenia miasta



Datownik okolicznościowy z okazji 50 rocznicy powrotu Ziem Zachodnich i Północnych do Polski

Ludność niemiecka została deportowana na zachód, a na jej miejsce zaczęła napływać ludność polska. Olsztyn stał się jednym z miast, które zostały włączone do Polski Ludowej. Został wyznaczony na stolicę nowo utworzonego województwa olsztyńskiego w 1945 roku. Po wojnie Olsztyn stał się miastem o niemal jednolitym składzie narodowościowym, gdzie Polacy stanowili większość. Proces ten wiązał się z intensywną rekonstrukcją i odbudową miasta, które straciło wiele ze swojej przedwojennej infrastruktury.

f) Olsztyn po wojnie

Po zakończeniu II wojny światowej, Olsztyn, podobnie jak wiele innych miast w Polsce, przeszedł dramatyczne zmiany, które miały ogromny wpływ na jego rozwój. Zniszczenia wojenne, zmiana ludnościowa i administracyjna, a także włączenie miasta w granice Polski w wyniku postanowień powojennych traktatów, stanowiły punkt wyjścia do odbudowy i przekształceń w mieście. Po wojnie Olsztyn znalazł się w granicach Polski w wyniku ustaleń powojennych, szczególnie Traktatu Poczdamskiego z 1945 roku. Ziemie te, wcześniej należące do Niemiec, zostały przekazane Polsce i stały się częścią tzw. Ziemi Odzyskanych. Prusy Wschodnie, w tym Olsztyn, zostały anektowane przez ZSRR (Wschodnie Prusy) i Polskę (Zachodnie Prusy). Z racji przynależności do ZSRR, teren Olsztyna znalazł się w strefie radzieckiego wpływu, co wpłynęło na zmiany administracyjne, gospodarcze i polityczne. W 1954 roku ówczesne władze postanowiły w namacalny sposób wyrazić swoją „wdzięczność” dla Armii Czerwonej za wyzwolenie od niemieckiego okupanta monumentem nazwanym Pomnikiem Wdzięczności Armii Czerwonej, potocznie nazywany Szubienicami – pomnik stojący w Śródmieściu Olsztyna na placu Xawerego Dunikowskiego (wcześniej plac Armii Czerwonej) przy al. Piłsudskiego (dawna al. Zwycięstwa). Pomnik odsłonięto w 1954 roku.. Zleciennodawcą pomnika był ówczesny wojewoda olsztyński – Mieczysław Moczar, oficjalnie decyzja była firmowana przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Projekt pomnika wykonał Xawery Dunikowski, były więzień obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. W założeniu pomnik upamiętnia żołnierzy

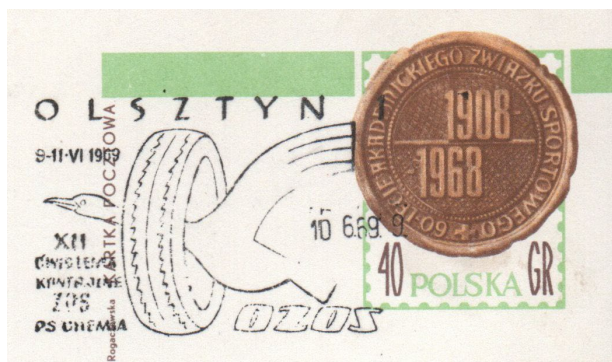


Grafika przedstawiająca obecny pomnik Wyzwolenia Ziemi Warmińskiej i Mazurskiej

II i III Frontu Białoruskiego walczących w Prusach Wschodnich[5]. Monument został wykonany z elementów kamiennych pochodzących z pomnika bitwy pod Tannenbergiem (niem.

Tannenberg-Denkmal), przekształconego później na mauzoleum Hindenburga (Paul von Hindenburg), znajdującego się niegdyś w Sudwie pod Olsztynkiem (obecnie nie istnieje). Wykonali go trzej krakowscy rzeźbiarze: Tadeusz Sieklucki, Edward Koniuszy i Antoni Kostrzewa[6], przy pomocy kamieniarzy z Warszawy.

Olsztyn został stolicą nowo utworzonego województwa olsztyńskiego, który obejmował całą Warmię i Mazury. Zgodnie z decyzjami międzynarodowymi, ludność niemiecka została deportowana na zachód, a w jej miejsce napływała ludność polska. Większość mieszkańców pochodziła z Kresów Wschodnich Polski, a także z centralnych i zachodnich województw. Po wojnie miasto było w dużej mierze zniszczone, a jego struktura demograficzna została całkowicie zmieniona. Konieczne było podjęcie intensywnych działań odbudowujących miasto i jego infrastrukturę. Olsztyn został odbudowany niemal od podstaw. Mimo iż nie został w pełni zniszczony podczas wojny, zniszczenia dotknęły ważne obiekty, w tym zabytkowy zamek, który musiał być odbudowywany od podstaw. Rekonstruowano także inne obiekty użyteczności publicznej, takie jak szkoły, szpitale, czy budynki mieszkalne. Nowo osiedleni mieszkańcy, w tym wielu rodzin repatriantów, mieli duży wkład w odbudowę miasta, choć brakowało



Stemple okolicznościowy dot. przemysłu oponiarskiego w Olsztynie.

materiałów budowlanych, a miasto było wciąż na etapie zagospodarowania zniszczeń wojennych. Z racji dużych zniszczeń i trudnych warunków życia, w wielu miejscach na stałe budowano wielkie osiedla mieszkaniowe. W wyniku deportacji ludności niemieckiej oraz napływu ludności polskiej, Olsztyn stał się miastem niemal całkowicie polskim. Z tego powodu zmieniła się także struktura społeczna – Polacy z różnych regionów kraju (często z terenów wschodnich) zasiedlali miasto, wnosząc swoją kulturę i tradycje. Wielu nowych mieszkańców pochodziło z Kresów Wschodnich, skąd przybyli po wojnie uciekinierzy i repatrianci, którzy stanowili ważną część nowego społeczeństwa olsztyńskiego. Po wojnie Olsztyn stanął przed wyzwaniem odbudowy swojej gospodarki. W miarę jak napływała ludność i trwały prace budowlane, rozwój miasta opierał się na przemyśle oraz rolnictwie. Po wojnie przemysł w Olsztynie zaczął dynamicznie rosnąć. Oprócz przemysłu budowlanego, który zajmował się odbudową zniszczeń wojennych, zaczęły powstawać nowe zakłady pracy. Przemysł spożywczy, drzewny, chemiczny i maszynowy stały się filarami gospodarki regionu. Olsztyn stał się także centrum przemysłowym w Warmii i Mazurach. W latach 50. i 60. XX wieku powstały nowe zakłady pracy, takie jak Olsztyńskie Zakłady Mechaniczne, które produkowały sprzęt rolniczy i maszyny, oraz fabryki mebli i przemysłu spożywczego. Powstała wtedy również fabryka opon Stomil. Był to jeden z największych zakładów przemysłowych w regionie Warmii i Mazur, zatrudniający tysiące pracowników. Firma specjalizowała się w produkcji opon samochodowych, w tym do pojazdów osobowych, ciężarowych i przemysłowych. W 1995 roku zakład został przejęty przez francuską firmę Michelin, która kontynuuje produkcję opon w Olsztynie pod swoją marką. Mimo zmiany nazwy, wiele osób wciąż odnosi się do fabryki jako "Stomil". Olsztyn był także ważnym ośrodkiem rolniczym. Przemiany agrarne, które miały miejsce po wojnie, dotyczyły także Warmii i Mazur, gdzie przeprowadzono kolektywizację rolnictwa. Tereny te stały się regionem, w którym intensywnie rozwijało się rolnictwo państwowe i spółdzielcze. W latach 50. w Olsztynie powstały nowe szkoły wyższe. W 1950 roku została utworzona Warmińsko-Mazurska Wyższa Szkoła Pedagogiczna, która w 2008 roku przekształciła się w Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (UWM). To ważne wydarzenie w historii miasta, które stało się jednym z najważniejszych ośrodków edukacyjnych w północno-wschodniej Polsce. W okresie PRL, który obejmował lata 1945–1989, Olsztyn przeszedł dalszy rozwój, choć był również miastem, które borykało się z problemami typowymi dla państw komunistycznych. W latach 60. i 70. XX wieku w Olsztynie zbudowano wiele nowych osiedli mieszkaniowych. Budownictwo mieszkaniowe, szczególnie wielkopłytkowe, charakteryzowało ten okres. Powstały osiedla takie jak Jaroty, Redykajny i Śródmieście, które zmieniły obraz miasta. Olsztyn zyskiwał na znaczeniu jako miasto wojewódzkie, w którym rosta liczba ludności. Napływ mieszkańców z innych części Polski, a także rosnąca liczba osób zatrudnionych w przemyśle, spowodowały, że miasto stało się jednym z ważniejszych ośrodków w regionie. Podobnie jak w całej Polsce, w latach 80. w Olsztynie miały miejsce wydarzenia związane z ruchem "Solidarności" i rosnącymi napięciami politycznymi w państwie komunistycznym. Miasto, choć spokojniejsze niż inne ośrodki, również było świadkiem zmian

społecznych i politycznych. Po 1989 roku, kiedy Polska przeszła transformację ustrojową, Olsztyn zmienił się nie tylko politycznie, ale i gospodarczo. Miasto rozpoczęło okres prywatyzacji i modernizacji. Po 1989 roku Olsztyn przeszedł szereg przemian. W wyniku prywatyzacji przemysłu, niektóre zakłady pracy zostały zamknięte, inne przekształcone. Rozwój sektora usług oraz nowych technologii stał się jednym z kluczowych elementów gospodarki. Olsztyn stał się również ważnym centrum turystycznym, z uwagi na swoje walory przyrodnicze i bliskość licznych jezior. Miasto przeszło intensywną modernizację infrastruktury. Zmodernizowane zostały drogi, komunikacja miejska, a także nowe inwestycje w transport i komunikację. Olsztyn po II wojnie światowej przeszedł dramatyczne zmiany. Od miasta niemieckiego, z niemiecką ludnością i kulturą, stał się częścią Polski Ludowej, z nową ludnością, która przekształcała miasto w ośrodek przemysłowy, edukacyjny i administracyjny. W ciągu kilku dziesięcioleci miasto zbudowało swoją nową tożsamość, stając się jednym z ważniejszych ośrodków w północno-wschodniej Polsce.

3. Geografia i przyroda

Olsztyn jest stolicą województwa warmińsko-mazurskiego i leży w północno-wschodniej Polsce. Miasto, mające bogatą historię i tradycje, znajduje się na terenie regionu Warmii, który charakteryzuje się malowniczym krajobrazem jezior, lasów oraz wzgórz. Geografia Olsztyna jest różnorodna, obejmująca zarówno obszary miejskie, jak i tereny podmiejskie oraz otaczającą miasto przyrodę. Współrzędne geograficzne: Olsztyn leży na 53°45' N (szerokość geograficzna) i 20°29' E (długość geograficzna). Olsztyn znajduje się w środkowej części regionu Warmii i Mazur, w północno-wschodniej Polsce. Jest to obszar, który graniczy z Rosją (Obwód Kaliningradzki) na zachodzie oraz z województwem mazowieckim na południu. Olsztyn znajduje się w pojezierzu mazurskim, co sprawia, że jego krajobraz jest wysoce zróżnicowany, z dominującymi jeziorami, lasami, wzgórzami oraz dolinami rzecznyymi. Pojezierze Olsztyńskie – Olsztyn leży w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego, które stanowi część większego Pojezierza Mazurskiego. Region ten charakteryzuje się licznymi jeziorami, rzekami i lasami. W granicach miasta znajduje się kilkanaście jezior, z których największe to Jezioro Ukiel (dawniej Jezioro Krzywe). Miasto otoczone jest przez wzgórze morenowe, co oznacza, że teren Olsztyna jest stosunkowo pagórkowaty, zwłaszcza w południowych i zachodnich częściach miasta. Najwyższy punkt w Olsztynie, to wzgórze na wys. 192 m n.p.m. w rejonie Jarot. W Olsztynie przepływa Łyna, która jest główną rzeką regionu. Łyna ma duże znaczenie dla historii miasta, a także dla jego gospodarki i środowiska naturalnego. W przeszłości rzeka stanowiła ważny szlak wodny, a dziś jest popularnym miejscem do uprawiania sportów wodnych. Oprócz rzeki Łyny przez Olsztyn przepływają Wadąg i Kortówka. Wadąg to rzeka biorąca początek w podolsztyńskim jeziorze o tej samej nazwie. Wypływając z południowego krańca akwenu, przyjmuje kierunek zachodni i dopływa do Olsztyna. Tutaj biegnie przez Las Miejski, wyznaczając północną granicę administracyjną miasta. Po około 9 km uchodzi do Łyny jako jej prawostronny dopływ. Kortówka to niewielka struga o głębokości sięgającej 1,5 m. Wypływa z zachodniego krańca największego w Olsztynie jeziora Ukiel i kieruje się na południe. Następnie przepływa przez Jezioro Kortowskie i ostatecznie uchodzi do Łyny z jej lewej strony. Olsztyn, dzięki swojemu położeniu w Pojezierzu Olsztyńskim, jest miastem o wyjątkowym charakterze przyrodniczym, bogatym w jeziora. W obrębie miasta znajduje się wiele zbiorników wodnych, zarówno naturalnych, jak i sztucznych. Jezioro Ukiel (Krzywe) – To największe jezioro w Olsztynie i jedno z większych w regionie. Ma powierzchnię około 3,5 km². Jest to jezioro o bardzo czystej wodzie, a w jego obrębie znajduje się wiele atrakcji turystycznych i rekreacyjnych, w tym plaże, wypożyczalnię sprzętu wodnego i ścieżki rowerowe. Jezioro Długie – Jest to mniejsze jezioro położone na wschodnich obrzeżach Olsztyna. Jest wykorzystywane do rekreacji, sportów wodnych oraz jako miejsce odpoczynku dla

mieszkańców. Jezioro Kortowskie – Znajduje się w pobliżu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Jest popularnym miejscem rekreacyjnym, z licznymi plażami i terenami spacerowymi. Olsztyn leży w strefie klimatu umiarkowanego kontynentalnego, co oznacza, że miasto charakteryzuje się czterema wyraźnymi porami roku: zimą, wiosną, latem i jesienią. Z uwagi na położenie w obrębie Pojezierza Mazurskiego, klimat Olsztyna jest dość surowy, zwłaszcza zimą. W okresie letnim średnie temperatury wynoszą około 19-22°C, a upały są rzadkością. Najcieplejszymi miesiącami są lipiec i sierpień. Zima bywa stosunkowo mroźna, ze średnimi temperaturami poniżej 0°C w okresie grudnia, stycznia i lutego. W tym czasie mogą występować opady śniegu i silniejsze wiatry. Opady: Olsztyn, podobnie jak inne miasta północno-wschodniej Polski, otrzymuje średnie opady roczne w wysokości 500-600 mm. Najwięcej opadów występuje latem, zwłaszcza w czerwcu i lipcu, kiedy mogą występować intensywne burze. Ze względu na ukształtowanie terenu i lokalizację miasta, wiatr nie jest dużym problemem w Olsztynie, ale mogą występować wiatry północno-zachodnie, które przynoszą chłodniejsze powietrze w okresie zimowym. Olsztyn, z uwagi na swoje położenie w regionie o dużych powierzchniach leśnych, ma bogatą roślinność. W mieście oraz jego okolicach występują rozległe kompleksy lasów sosnowych i mieszanych. Najwięcej lasów znajduje się na obrzeżach Olsztyna, szczególnie na południu i wschodzie miasta. W pobliżu jezior występuje wiele gatunków roślin wodnych, takich jak trzciny, tatarak, czy grzybień. Olsztyn posiada liczne tereny zielone, w tym Park Centralny i Park Kusocińskiego, które są popularnymi miejscami do spacerów i rekreacji. Olsztyn jest obszarem o bogatej faunie, zwłaszcza w związku z dużą liczbą jezior i terenów leśnych. Dzięki bogatej roślinności wodnej oraz lasom, Olsztyn jest domem dla wielu gatunków ptaków. W jeziorach można spotkać kaczki, łabędzie, perkozy oraz bociany. W lasach wokół miasta żyją liczne ptaki drapieżne, takie jak sowy czy jastrzębie. W okolicznych lasach występują dziki, sarny, jelenie oraz mniejsze ssaki, takie jak lis i zając. W jeziorach Olsztyna występuje wiele gatunków ryb, w tym węgorz, sandacz, leszcz, karaś i sum. Olsztyn i jego okolice znajdują się w regionie, który jest atrakcyjny nie tylko turystycznie, ale także ekologicznie. W okolicach miasta znajduje się Warmiński Park Krajobrazowy, który chroni unikalne walory przyrodnicze regionu, w tym różnorodne ekosystemy leśne, wodne oraz łąkowe. Geografia Olsztyna jest wyjątkowa, z uwagi na jego położenie w Pojezierzu Olsztyńskim oraz bliskość do licznych jezior i lasów. Teren miasta charakteryzuje się urozmaiconym ukształtowaniem terenu, z wzgórzami morenowymi, rzeką Łyną oraz liczbą dwunastu jezior (Ukiel, Długie, Bartąg, Czarne, Kortowskie, Podkówka, Redykajny, Skanda, Starodworskie, Sukiel, Track, Tyrsko), które stanowią atrakcję turystyczną i rekreacyjną. Dzięki korzystnemu klimatowi i naturalnym zasobom, Olsztyn jest miejscem, które łączy walory przyrodnicze z nowoczesną infrastrukturą.

4. Zabytki i atrakcje turystyczne

Olsztyn, jako miasto o bogatej historii, posiada liczne zabytki, które są świadkami jego przeszłości, w tym zarówno średniowiecznej, jak i nowożytnej. Wśród najważniejszych obiektów historycznych, które przyciągają turystów i stanowią cenne dziedzictwo kulturowe, wyróżniają się zamki, kościoły, pałace oraz obiekty związane z nauką i kulturą. Olsztyn jest miastem, które łączy historię z nowoczesnością, a jego zabytki i legendy, stanowią kluczowy element tożsamości lokalnej.

Zamek w Olsztynie to jeden z najważniejszych zabytków miasta. Jest to gotycka budowla, która pełniła funkcję rezydencji biskupów warmińskich i miała duże znaczenie w średniowiecznej historii regionu. Zamek został zbudowany w XIV wieku, w okresie panowania biskupów warmińskich, na miejscu wcześniejszej warowni. Początkowo był to zamek biskupów warmińskich, którzy byli jednym z najważniejszych ośrodków władzy w regionie. Zamek wielokrotnie był przebudowywany

i rozbudowywany, a w XIX wieku uległ częściowej dewastacji. Zamek ma charakterystyczną gotycką architekturę z elementami renesansowymi. W jego skład wchodzi m.in. wieża, dziedziniec oraz mury obronne. Zamek jest otwarty dla turystów i pełni funkcję muzeum.



Baba pruska

Znajduje się tam ekspozycja dotycząca historii Olsztyna, Warmii oraz architektury zamkowej. Z wieży zamkowej roztacza się panorama miasta, co stanowi atrakcję turystyczną. Na dziedzińcu olsztyńskiego zamku stoi niepozorna kamienna rzeźba ukazująca ludzką postać. To tzw. baba pruska – jedna z kilku podobnych zachowanych na Warmii i Mazurach. Tę odnaleziono w XIX w. w Barcianach, skąd przeniesiono ją do Olsztyna w 1945 r. Wbrew nazwie figura przedstawia mężczyznę trzymającego w prawej ręce róg, a w lewej krótki oręż. Najdokładniej wyrzeźbiono rysy twarzy, pozostałe elementy są mocno uproszczone. Wśród teorii na temat czasu powstania rzeźby i pełnionych przez nią funkcji jest też i taka, że mamy do czynienia z oryginalnym przedstawieniem staropruskiego bóstwa albo herosa. Bez wątplenia natomiast posąg pochodzi z okresu

średniowiecza.

Katedra św. Jakuba w Olsztynie to jeden z najważniejszych zabytków sakralnych miasta, wznoszący się na Wzgórzu Katedralnym. Katedra została wzniesiona w XIV wieku, choć jej budowa była procesem stopniowym. Początkowo była to **świątynia gotycka**, która pełniła funkcje religijne oraz reprezentacyjne. W XVIII wieku kościół został przebudowany w stylu barokowym. Katedra łączy w sobie elementy gotyckie i barokowe. Z zewnątrz wyróżnia się **wielką wieżą**, natomiast wewnątrz posiada bogate wyposażenie, w tym barokowe ołtarze, organy oraz liczne freski i malowidła. Katedra jest nie tylko zabytkiem, ale i miejscem odbywających się ważnych wydarzeń religijnych oraz koncertów. Jest również jednym z najważniejszych punktów orientacyjnych miasta.

Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne. Z Olsztyna łatwo się przenieść prosto do gwiazd!

Największe w regionie planetarium zostało wyposażone w nowoczesny sprzęt projekcyjny. Z kolei na obserwację Słońca i nocnego nieba „na żywo” zaprasza pobliskie obserwatorium astronomiczne.



2Ratusz i planetarium

Ratusz w Olsztynie to kolejny charakterystyczny element miasta, który swoją architekturą nawiązuje do średniowiecznych tradycji miejskich. Ratusz powstał w XV wieku, jako budowla, która miała pełnić funkcje administracyjne i reprezentacyjne dla miasta. W późniejszych latach budowla była wielokrotnie przebudowywana. Ratusz łączy elementy gotyckie z renesansowymi. Na jego fasadzie widoczne są charakterystyczne detale,

a budynek wyróżnia się symetryczną bryłą. Z wieży ratuszowej rozciąga się widok na Stare Miasto. Ratusz pełni funkcje administracyjne, a w jego wnętrzach odbywają się ważne wydarzenia kulturalne i wystawy. To także punkt, który warto odwiedzić podczas zwiedzania Olsztyna.



Muzeum Warmii i Mazur, mieszczące się w **zamku olsztyńskim**, to jedno z najważniejszych miejsc, w którym można poznać historię regionu Warmii i Mazur, w tym także historię samego Olsztyna. Muzeum zostało założone w 1945 roku, po II wojnie

światowej, i przez wiele lat pełniło funkcję miejsca, w którym gromadzono zbiory związane z kulturą, historią i sztuką Warmii i Mazur. W zbiorach muzeum znajdują się eksponaty związane z archeologią, etnografią, historią oraz sztuką. W muzeum prezentowane są także wystawy czasowe poświęcone różnym zagadnieniom związanym z regionem.



Wieża ciśnień – Wieża ciśnień została zbudowana w 1899 roku i przez dziesięciolecie pełniła kluczową funkcję w miejskim systemie wodociągowym. Była jednym z najważniejszych elementów infrastruktury dostarczającej wodę mieszkańcom Olsztyna. Obiekt wyróżnia się swoją neogotycką architekturą, która nadaje mu wyjątkowy charakter. Wysoka na około 33 metry wieża została wykonana z cegły i wyposażona w zbiornik wodny o pojemności 200 m³, co pozwalało regulować ciśnienie wody w miejskich wodociągach. Po zakończeniu swojej pierwotnej funkcji wieża została zaadaptowana na inne cele. W 1978 roku w budynku utworzono Obserwatorium Astronomiczne, które jest częścią Olsztyńskiego Planetarium i Obserwatorium Astronomicznego.

Bunkry i obiekty militarne. Olsztyn, jak wiele miast w Polsce, ma również swoje ślady z okresu II wojny światowej i okresu zimnej wojny. W okolicach miasta znajdują się **bunkry** oraz **schrony**, które były częścią systemu obronnego regionu. **Bunkry w okolicach Olsztyna:** Znajdują się w różnych częściach miasta oraz w jego okolicach, stanowiąc pamiątki po czasach wojennych. W Olsztynie działa także niewielkie muzeum wojskowe, które gromadzi eksponaty związane z historią II wojny światowej i zimnej wojny, w tym sprzęt militarny, dokumenty i fotografie.



Pałac biskupów warmińskich w Olsztynie był siedzibą biskupów warmińskich i stanowił ważny punkt administracyjny i reprezentacyjny regionu. Pałac zbudowany w XVIII wieku, w stylu barokowym, był rezydencją biskupów, którzy mieli duży wpływ na rozwój miasta i regionu. Budynek zachował wiele cech barokowych, w tym przestronną fasadę oraz bogate wnętrza, chociaż do dziś nie zachowały się wszystkie elementy pierwotne.

Stare Miasto - Olsztyn, pomimo zniszczeń podczas II wojny światowej, zachował wiele z **historii swojego Starego Miasta**. Wąskie uliczki, stare kamienice oraz place, takie jak **Plac Jana Pawła II**, stanowią ważną część turystycznego krajobrazu miasta. Wiele kamienic w Starym Mieście pochodzi z XVIII i XIX wieku. Są one doskonałym przykładem

tradycyjnej zabudowy warmińskiej. Zwiedzanie Starego Miasta to także spacer wśród zabytkowych uliczek, które prowadzą do katedry, rynku i innych istotnych punktów.

Rzeka Łyna. Według legendy „Jak powstały źródła Łyny”, spisanej przez Marię Zientarę-Malewską, rzeka wzięła swój początek od łez Ałny – żony wodza Prusów o imieniu Dobrzyn. Podczas jednej z jego wypraw Ałna zajmowała się przędzeniem w domu. Zobaczył ją syn czarownicy Dietrich i zakochał się w niej. Jego okrutna matka postanowiła pomóc mu zdobyć dziewczynę. Zatrutą strzałą pozbawiła Dobrzyna życia. Łzy Ałny po utracie ukochanego utworzyły źródło – początek rzeki Ałny, nazywanej przez okoliczny lud Łanią, aż w końcu Łyną. Kolejna „Legenda o Łynie”, spisana przez Irenę Kwintową, opowiada o Jaśku – sierocie wychowywanym przez wuja rybaka. Podczas jednego z połowów w ich sieć zaplątał się Król Tysiąca Jezior. W zamian za wolność obiecał Jaškowi jedną ze swych córek – Łynę. Gdy chłopak usłyszał jej piękny głos, zakochał się w niej od razu. Ona знаła go już wcześniej, słuchała bowiem jego pieśni i obdarzała go uczuciem. Szczęście jednak nie trwało długo: Jasiek został przywalony przez drzewo. Aby uratować ukochanego, Łyna złamała zakaz i powróciła w toń jeziora. Jasiek ozdrowiał, ale kochankowie musieli ponieść karę. Łyna została zamieniona w rzekę, a chłopak w płaczącą wierzbę nad jej brzegiem.

Wysoka Brama - jedyna pozostała spośród trzech bram w murach obronnych otaczających miasto. Dziś Wysoka Brama jest jednym z najbardziej charakterystycznych miejsc starówki Olsztyna, będącym jednocześnie zaproszeniem do zwiedzania starego miasta. Zbudowana w stylu gotyckim, wielokrotnie modernizowana przez lata stała się wizytówką Olsztyna. Wysokość bramy wynosi aż 23 metry, dzięki czemu dumnie i monumentalnie wystaje ponad otaczające ją zabytkowe budynki starego miasta. Olsztyn to miasto, które zachowało wiele zabytków, będących świadectwem jego burzliwej historii. Zamek, katedra, ratusz, pałace i inne obiekty stanowią nie tylko atrakcje turystyczne, ale również elementy tożsamości miasta i regionu. Warto odwiedzić Olsztyn, by poznać te cenne pamiątki przeszłości i zanurzyć się w historii Warmii i Mazur.



3Brama Górna w Olsztynie - autorem znaczka jest Czesław Słania



Marcepan jest uznawany za najstarszy produkt cukierniczy na świecie. Marcepan Królewiecki był rarytasem pochodzącym z dawnych Prus Wschodnich. Nazwa nie określa miejsca produkcji, lecz metodę obróbki, którą opracowano w Królewcu. Przed II wojną światową był popularny w cukierniach na terenie dzisiejszego regionu Warmii, Mazur i Powiśla. Cechą charakterystyczną tego przysmaku jest skarmelizowana górna warstwa przy zachowaniu surowego spodu.

5. Edukacja

Olsztyn, jako stolica województwa warmińsko-mazurskiego, jest ważnym ośrodkiem edukacyjnym w północno-wschodniej Polsce. Miasto oferuje szeroką gamę instytucji edukacyjnych, które obejmują placówki oświatowe na różnych poziomach, od przedszkoli po szkoły wyższe, a także liczne możliwości kształcenia ustawicznego i zawodowego. Olsztyn jest także ośrodkiem akademickim, który skupia kilka ważnych uczelni wyższych, oferujących szeroki wachlarz kierunków kształcenia na poziomie licencjackim, magisterskim i doktoranckim. Miasto ma długą tradycję edukacyjną, a uczelnie w Olsztynie odgrywają kluczową rolę w kształceniu profesjonalistów w wielu dziedzinach.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (UWM): Jest to największa i najbardziej rozpoznawalna uczelnia w Olsztynie. Założony w 1999 roku, łączy tradycję nauk rolniczych i przyrodniczych z nowoczesnymi kierunkami humanistycznymi i technicznymi. UWM posiada wiele wydziałów, m.in. Wydział Nauk o Życiu, Wydział Prawa i Administracji, Wydział Humanistyczny, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Wydział Biologii i Biotechnologii oraz Wydział Inżynierii i Technologii.

Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii (WSliE): To uczelnia niepubliczna, która oferuje kierunki związane z informatyką, ekonomią i zarządzaniem. Jest to jeden z przykładów uczelni, które kształcą specjalistów w obszarach dynamicznie rozwijających się branż, jak technologia i biznes.

Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego: Uczelnia oferująca kształcenie w zakresie nauk społecznych, zdrowia, administracji i pedagogiki. Oferuje studia licencjackie i magisterskie, skupiając się na praktycznym przygotowaniu studentów do pracy zawodowej.

Olsztyn, będący stolicą województwa warmińsko-mazurskiego, to miasto, które łączy bogatą historię z dynamicznym rozwojem współczesnej kultury. Mieszkańcy i turyści mogą cieszyć się szeroką ofertą kulturalną obejmującą teatr, muzykę, sztuki wizualne, literaturę, kino oraz liczne wydarzenia artystyczne. Kultura Olsztyna ma charakter lokalny, ale także zyskuje zasięg ogólnopolski, a czasami międzynarodowy.

6. Sztuka

Olsztyn jest miastem, które posiada silną tradycję teatralną. Ważną rolę w kulturalnym życiu miasta pełnią teatry, które oferują różnorodne spektakle dla mieszkańców i turystów.





Teatr w Olsztynie

Teatr im. Stefana Jaracza: Jest to główny teatr Olsztyna, który ma długą tradycję sięgającą XIX wieku. Jego działalność rozpoczęła się w 1950 roku, a jego nazwa nawiązuje do znanego polskiego aktora Stefana Jaracza. Teatr im. Stefana Jaracza to ważny punkt na kulturalnej mapie miasta, oferujący repertuar obejmujący zarówno klasykę literatury polskiej i światowej, jak i współczesne produkcje teatralne. W teatrze organizowane są także festiwale i wydarzenia edukacyjne, jak warsztaty dla młodych artystów.

Teatr na Woli: Teatr, który angażuje mieszkańców w różnorodne projekty teatralne. Jest to przestrzeń, która promuje zarówno profesjonalne przedstawienia, jak i amatorską twórczość teatralną. Często organizowane są tu również wydarzenia warsztatowe, które pozwalają młodym artystom rozwijać swoje umiejętności.

Z Olsztynem związani są:

Jerzy Stuhr, jeden z najwybitniejszych polskich aktorów i reżyserów, urodził się w Olsztynie. Stuhr jest znany z wieloletniej kariery filmowej i teatralnej, a jego talent został doceniony zarówno w Polsce, jak i za granicą. Zagrał w wielu kultowych filmach, takich jak *"Ida"*, *"Pokój z widokiem"* czy *"Kocham cię, Ty kochasz mnie"*. Jest również autorem książek i wykładowcą na Akademii Teatralnej w Warszawie.

Anna Dymna, znana polska aktorka, także pochodzi z Olsztyna. Dymna zdobyła uznanie zarówno jako aktorka filmowa, jak i teatralna, występując w wielu znanych produkcjach. Zagrała w takich filmach jak *"Korczak"*, *"Zapiski oficera"*, czy *"Różyczka"*. Jest również aktywna w działalności charytatywnej i założyła Fundację "Mimo Wszystko", wspierającą osoby niepełnosprawne.

Radosław Pazura, młodszy brat znanego aktora Cezarego Pazury, pochodzi z Olsztyna. Jest aktorem telewizyjnym i filmowym, który wystąpił w kilku polskich produkcjach. Zyskał popularność dzięki swoim

rolom w serialach telewizyjnych i filmach komediowych. Jego praca obejmuje zarówno role dramatyczne, jak i komediowe.

Marek Kondrat, choć urodzony w Warszawie, wychowywał się i spędził część swojego dzieciństwa w Olsztynie. Jako jeden z czołowych polskich aktorów filmowych i teatralnych, zyskał szerokie uznanie za swoje role w takich filmach jak *"Dekalog"*, *"Kochaj i tańcz"*, *"Wiedźmin"* czy *"Sami swoi"*. Jego występy charakteryzowały się zarówno głębokim dramatyзмом, jak i dużym talentem komediowym.

Tadeusz Łomnicki, znany aktor teatralny i filmowy, który również pochodzi z Olsztyna, zdobył popularność w Polsce dzięki swoim rolom na scenach teatrów narodowych i w produkcjach filmowych. Zyskał uznanie za swoje występy w filmach takich jak *"Ida"*, *"Człowiek z marmuru"* oraz na deskach teatrów w takich spektaklach jak *"Dziady"*, *"Kordian"* czy *"Hamlet"*.

7. Muzyka



Olsztyn to miasto, w którym muzyka odgrywa ważną rolę w życiu kulturalnym. Miasto oferuje szeroką ofertę koncertów i wydarzeń muzycznych, które obejmują różne gatunki muzyczne — od muzyki klasycznej, przez jazz, aż po muzykę współczesną i rozrywkową.

Olsztyńska Filharmonia im. Karola Szymanowskiego: Jest jednym z najważniejszych ośrodków muzycznych

w regionie, oferując koncerty klasyczne, kameralne, a także koncerty edukacyjne i rodzinne. Filharmonia organizuje także festiwale muzyczne, na których prezentowane są utwory polskich i zagranicznych kompozytorów.



Festiwal Olsztyńskie Noce Bluesowe: To coroczna impreza muzyczna, która gromadzi miłośników bluesa. Jest to jedno z większych wydarzeń muzycznych w Olsztynie, które przyciąga zespoły i fanów bluesa z całej Polski.

Olsztyńska Scena Muzyczna: W Olsztynie odbywają się także liczne koncerty muzyki rozrywkowej, w tym rockowej, popowej i alternatywnej. Miasto posiada wiele klubów i sal koncertowych, w których organizowane są wydarzenia muzyczne. Lokalne zespoły

i artyści często występują na scenach w Olsztynie.

Znane zespoły muzyczne:

Vader - Jeden z najbardziej znanych zespołów death metalowych w Polsce i na świecie. Vader został założony w Olsztynie w 1983 roku i jest jednym z pionierów gatunku w kraju.

Hunter - Polski zespół metalowy, który zyskał popularność dzięki unikalnemu brzmieniu łączącemu heavy metal z elementami klasyki i folklu. Chociaż zespół powstał w Szczytnie, członkowie mają silne powiązania z regionem Olsztyna.

Enej - Zespół grający folk rock, inspirowany ukraińskim folklorem. Powstał w 2002 roku w Olsztynie i zdobył popularność dzięki energetycznym występom oraz przebojom takim jak *"Radio Hello"*.

Olsztyn jest miastem, które regularnie gości różnorodne wydarzenia kulturalne, które przyciągają zarówno mieszkańców, jak i turystów. W ciągu roku odbywają się liczne festiwale i imprezy, które celebrują różne aspekty kultury.

Festiwal Olsztyńskie Lato Artystyczne: To coroczna impreza, która oferuje koncerty, przedstawienia teatralne, wystawy, warsztaty oraz inne wydarzenia artystyczne. Festiwal ma na celu promocję kultury regionu Warmii i Mazur, jak również przyciąganie artystów z całej Polski i zagranicy.

Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej: Co roku w Olsztynie odbywają się koncerty muzyki organowej i kameralnej. Festiwal odbywa się w różnych miejscach w Olsztynie, w tym w katedrze św. Jakuba, która słynie z doskonałej akustyki.

Festiwal Filmowy "Kameralne Lato": To wydarzenie filmowe, które odbywa się co roku w Olsztynie, prezentując filmy artystyczne, dokumentalne oraz produkcje niezależne. Festiwal ma na celu promocję polskiej i europejskiej kinematografii.

8. Znane osoby związane z Olsztynem

Mikołaj Kopernik (1473–1543)

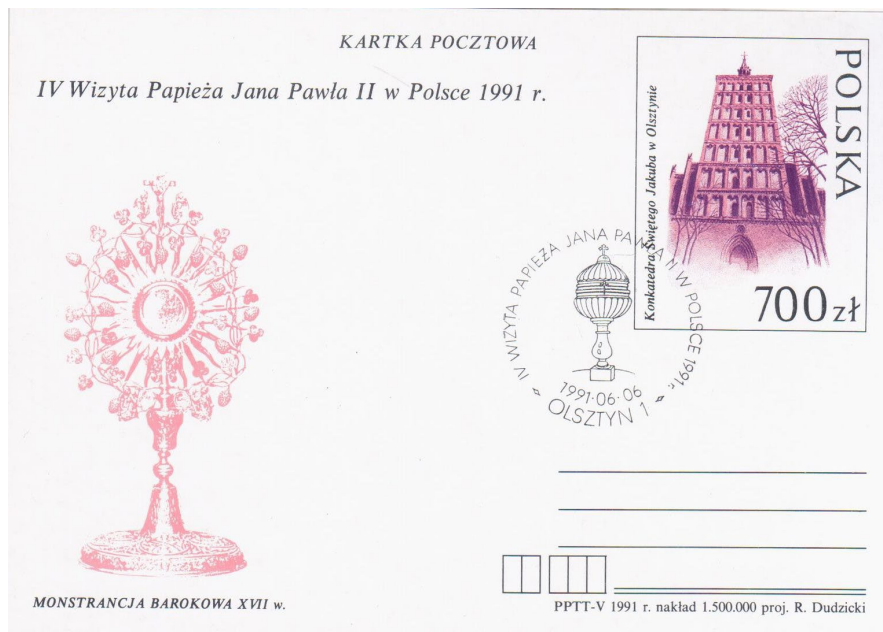


Mikołaj Kopernik to bez wątpienia jeden z najśłynniejszych mieszkańców Olsztyna i jedna z najwybitniejszych postaci w historii nauki. Choć urodził się w Toruniu, przez część swojego życia mieszkał i pracował w Olsztynie, gdzie pełnił funkcję kanonika warmińskiego. Kopernik jest uznawany za twórcę heliocentrycznej teorii budowy Układu Słonecznego, która zrewolucjonizowała ówczesne rozumienie wszechświata. Jego pobyt w Olsztynie wiązał się z pracą naukową, a także z jego działalnością w kościele i administracji kościelnej. W Olsztynie znajduje się wieża, która była częścią jego obserwatorium astronomicznego.

Papież Jan Paweł II

6 czerwca 1991 roku, podczas swojej czwartej pielgrzymki do Polski, Jan Paweł II odwiedził Olsztyn. Spotkanie miało miejsce na lotnisku w Dąbkach, gdzie odbyła się uroczysta msza święta. Podczas tej wizyty papież wygłosił homilię na temat czwartego przykazania Dekalogu: „Czcij ojca swego i matkę swoją”. Było to związane z motywem całej pielgrzymki, którą poświęcono dekalogowi. W wydarzeniu uczestniczyło kilkaset tysięcy osób z Warmii, Mazur i innych regionów Polski. Wizyta Jana Pawła II w Olsztynie w 1991 roku była szczególnym wydarzeniem w historii miasta i regionu, pozostając w pamięci

mieszkańców jako wielkie święto wiary i jedności. Rada Miasta Olsztyna przyznała mu ten tytuł 1 grudnia 2004 roku, doceniając jego wkład w życie duchowe i moralne społeczności miasta oraz regionu.



Witold Pilecki (1901–1948)



Witold Pilecki, urodzony w Olsztynie, był jednym z najwybitniejszych bohaterów drugiej wojny światowej. Jako oficer Wojska Polskiego, Pilecki dobrowolnie trafił do obozu Auschwitz, gdzie zorganizował ruch oporu – Związek Organizacji Wojskowej (ZOW). Jego celem było zbieranie informacji wywiadowczych oraz pomoc w ucieczkach i walka z Niemcami. Pilecki był również jednym z głównych świadków w sprawie zbrodni wojennych, której dokumentowanie stanowiło kluczowy element w późniejszych ściganiach zbrodniarzy wojennych. Po wojnie, mimo ogromnego ryzyka, kontynuował działalność niepodległościową, aż do aresztowania przez władze komunistyczne i tragicznej śmierci.

Jerzy Grotowski (1933–1999)



Jerzy Grotowski był jednym z najwybitniejszych reżyserów teatralnych XX wieku, urodzonym w Olsztynie. Jego twórczość wywarła ogromny wpływ na teatr współczesny, zwłaszcza w zakresie eksperymentów z formą, przestrzenią i aktorstwem. Grotowski stał się jednym z twórców tzw. "teatru ubogiego", koncentrującego się na relacji między aktorem a widzem. Jego prace, zwłaszcza w związku z "Teatrem Laboratorium" we Wrocławiu, były pionierskie i wpłynęły na rozwój teatru eksperymentalnego w wielu krajach.

Andrzej Kopiczyński (1941–2021)

Andrzej Kopiczyński, urodzony w Olsztynie, był jednym z najwybitniejszych polskich aktorów teatralnych, filmowych i telewizyjnych. Najbardziej znany z roli w filmie „Czterdziestolatek”. Kopiczyński pozostawił trwały ślad w polskiej kulturze. Znany był z wybitnych występów zarówno na deskach teatrów, jak i przed kamerą.

Zofia Nałkowska (1884–1954)



Chociaż Zofia Nałkowska, urodzona w Warszawie, spędziła część swojego życia w Olsztynie, to właśnie w tym mieście związała się z miejscową inteligencją literacką. Była wybitną pisarką, publicystką i eseistką, której twórczość miała znaczący wpływ na polską literaturę XX wieku. Nałkowska znana była z powieści o tematyce społecznej i psychologicznej, a także z działalności feministycznej.

Henryk Sienkiewicz (1846–1916)



Chociaż Sienkiewicz urodził się w Woli Okrzejskiej, przez wiele lat związany był z Olsztynem, gdzie miał możliwość obserwowania życia społeczeństwa. Sienkiewicz to autor słynnych powieści, takich jak "**Quo Vadis**", "**W pustyni i w puszczy**" czy "**Krzyżacy**", które zyskały popularność na całym świecie. Jego twórczość literacka odgrywała ważną rolę w kształtowaniu narodowej tożsamości Polaków.

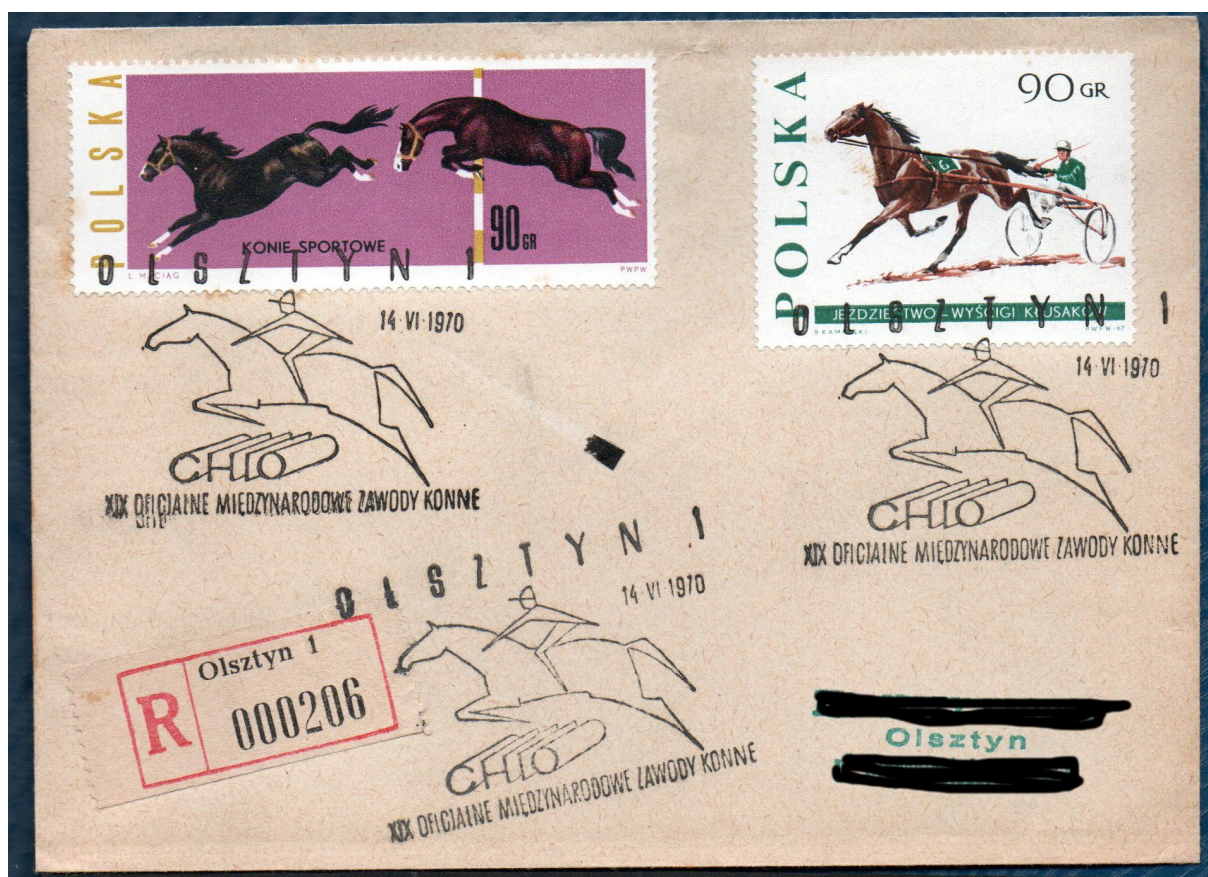
Krzysztof Hołowczyc należy do najbardziej znanych polskich kierowców rajdowych. Urodził się 4 czerwca 1962 r. w Olsztynie i tutaj też mieszka z żoną Danutą i trzema córkami – Karoliną, Alicją i Antoniną. Karierę sportową rozpoczął w 1984 r. w Rajdzie Kormoran. Od tamtej pory nieprzerwanie „kręci kółkiem”, odnosząc spektakularne sukcesy, z których największe dzielił z pilotem Maciejem Wisławskim. Trzy razy zdobywał tytuł rajdowego mistrza Polski (1995, 1996, 1999) i trzy razy zwyciężał w Rajdzie Polski. W 1995 r. zdobył wicemistrzostwo, a w 1997 r. – mistrzostwo Europy. Wielokrotnie uczestniczył w rajdowych mistrzostwach świata oraz Rajdzie Dakar. W 2012 r. jako pierwszy Polak odniósł etapowe zwycięstwo w tym ostatnim. W Rajdzie Polski 2013 w duecie z Łukaszem Kurzeją zajęli piąte miejsce.

Izabela Trojanowska to popularna aktorka i piosenkarka. Urodziła się 22 kwietnia 1955 r. w Olsztynie. Pomimo tego, że wyprowadziła się stąd dawno temu, na pytanie kim jest zawsze odpowiada, że olsztynianką. Od 1987 r. mieszka w Berlinie, ale w wywiadach podkreśla, że bardzo tęskni za swoim rodzinnym miastem.

9. Sport

W Olsztynie rozwija się sport, szczególnie piłka nożna (klub piłkarski Stomil Olsztyn), siatkówka, koszykówka oraz sporty wodne, szczególnie na Jeziorze Ukiel.

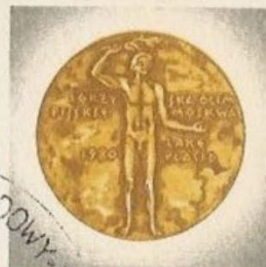
Miasto gości także liczne imprezy biegowe, maratony oraz regaty żeglarskie.



IGRZYSKA XXII OLIMPIADY
MOSKWA '80



REPREZENTACJA POLSKI ZDOBYŁA 32 MEDALE
3 ZŁOTE, 14 SREBRNYCH, 15 BRĄZOWYCH



POLSKA zł15



KARTKA POCZTOWA
PPT1T - III 1988 r. nakład 200.000 proc.



KARTKA POCZTOWA

NADAWCA:

(imię i nazwisko)

POCZTA

(nazwa i nr placówki pocztowej)

POWIAT

(miejsce zamieszkania, ulica, nr domu, nr mieszkania)



POCZTA

(nazwa i nr placówki pocztowej)

POWIAT

(miejsce zamieszkania, ulica, nr domu, nr mieszkania)

P.P.T.I.T. IV.67. - 100.000 proj. A. Balcerzak

10. Dodatkowe informacje dotyczące konkursu

Zgodnie z zapisami w regulaminie konkursu:

FINAŁ OGÓLNOPOLSKI jest podzielony na 2 części (eliminacje i ścisły finał). W eliminacjach biorą udział wszyscy uczestnicy finału ogólnopolskiego i przeprowadzany jest on w formie:

A – test wiedzy tematycznej (test wyboru) – 30 pkt. do zdobycia,

B – test wiedzy filatelistycznej (test wyboru) – 30 pkt. do zdobycia,

C – praktyczna umiejętność pracy z katalogiem znaczków (test uzupełniający) – 30 pkt. do zdobycia,

D – zabawa ze znaczkami (test uzupełniający) – 10 pkt. do zdobycia,

Mając na uwadze wnioski po ubiegłorocznym konkursie oraz przypadającą 80-tą rocznicę zakończenia II Wojny Światowej, testy C i D zostaną zawężone do znaczków Polski związanych z historią i czasami współczesnymi oręża polskiego.